

בסייעתא דשמיא

שיעורים בפרשת השבוע

שנאמרו בבית המדרש

בית יהושע

רח' מנחת יצחק 2

עיה"ק ירושלים תובב"א

ע"י הרה"ג ר' מנשה ישראל
רייזמן שליט"א

יום ו' פרשת ויקהל פקודי

כ"ב אדר תשע"ה

יוצא לאור בס"ד
ע"י קול הלשון

נכתב לפני עריכה

יוצא לאור בס"ד
ע"י קול הלשון

ניתן למצוא את הקונטרס
באתר קול הלשון

www.kolhalashon.com

שיעור יומי ע"י הרה"ג ר' מנשה ישראל רייזמן שליט"א

יום שישי פרשת ויק"פ - כ"ב אדר תשע"ה

היום הילולת הרב מסוואליע, רבי יצחק אייזיק בן רבי אברהם ווייס, מתלמידיו הגדולים של הרה"ק רבי אייזיק מזידיטשוב זי"ע, וזכה להסתופף בצל צדיקי דורו, השר שלום מבעזלא והרה"ק מרוזין, והיה רבו של האמרי יוסף מספינקא. ונזכיר כמה ד"ת מספריו דברי יצחק ותולדות יצחק. [זכה להסתלק ביום הולדתו, כ"ב אדר].

גם מה שנעשה בדרך מקרה, הכל מושגח מתחילה

בפרשת תולדות בפסוק 'הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי', פרש"י שכשמגיע אדם לפרק אבותיו, סמוך לזמן שנסתלקו אבותיו, אזי צריך לחשוש שמא לפרק אבי או אמי אני מגיע. וכן אמר רבי יהושע בן קרחה, כשמגיע לפרק אבותיו ידאג חמש שנים לפני חמש שנים אחריהם. וכיון שהיה יצחק בן קב"ג ואמו נסתלקה בת קב"ז לכן ביקש לברך את בניו, ואח"כ נתברר שנסתלק ה' שנים אחר פרק אביו, כי אאע"ה נסתלק בן קע"ה והוא בן ק"פ.

ופי' הסוואלייער רב שענין זה נתגלה דווקא בענין יצחק ואמו שרה, ללמדנו איך לקבל הנהגת השי"ת באהבה. שהרי שרה נסתלקה לכאן קודם זמנה, שבשרו לה על עקדת יצחק ופרחה נשמתה. לכאן זה כמו תאונה שלא נסתלקה בדרך כל הארץ, ולכאן שם אין צריך לדאוג כשמגיע לפרק אמו שמא הגיע לפרקו, שהרי לא מתה בדרך כל הארץ אלא כתאונה. ובזה מלמד אותנו שגם דברים שקורים במקרה הכל בהשגה פרטית. כמ"ש החת"ס 'שני חיי שרה', אלו היו שני שרה, אפי' שנדמה שנסתלקה מחמת איזה סיבה. כמו שנקטו רוב ראשונים ואחרונים שאין מושג שאדם מסתלק ללא עתו. אפי' כשקורה איזה דבר פתאומי, אלו הם שנותיו מלכתחילה.

ולכן לימדו אותנו חז"ל דבר זה של רבי יהושע בן קרחה, דווקא במצב כזה, ללמדנו איך להסתכל על מה שנעשה בעולם.

איך אמרו נדב ואביהוא מתי ימותו שני זקנים הללו, ואני ואתה ננהיג את הדור?

בפרשת תצוה [כט, מג] וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי. ופרש"י: 'ונקדש. המשכן: בכבודי. שתשרה שכינתי בו. ומדרש אגדה, אל תקרי בכבודי אלא במכובדי, במכובדים שלי, כאן רמז לו מיתת בני אהרן ביום הקמתו, וזהו שאמר משה, הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש (ויקרא י, ג), והיכן דיבר, ונקדש בכבודי'. הרי שהקב"ה כבר הכין אותו מתחילה שימותו בני אהרן ביום הקמת המשכן.

ובגמ' סנהדרין נב.: 'וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן וכל ישראל אחריהן אמר לו נדב לאביהוא אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור אמר להן הקב"ה הנראה מי קובר את מי'.

כל רואה יתפלא היתכן כזאת, נדב ואביהוא שהקב"ה קורא אותם בשם 'בקרובי', 'במכובדי', ומשה רבינו אומר לאהרן אחיו בפ' שמיני 'עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך', כי משה ואהרן חשבו שהם עצמם יהיו קרבנות אדם שיקרבו ביום חנוכת המשכן, ובסוף ראו משה ואהרן שנדב ואביהוא גדולים מהם.

וצ"ע טובא היתכן שאנשים גדולים כאלה ימתינו אימתי ימותו משה ואהרן ח"ו, ובפרט 'ואני ואתה ננהיג את הדור'. הרי כל צדיקי הדורות ברחו מההנהגה כמו מאש, משה רבינו כשנתנו לו ההנהגה היה מתחבא ז' ימים, ושאל המלך היה נחבא אל הכלים, ודוד המלך ברח, הרי כל צדיקי הדורות ברחו מן ההתמנות. ובגמ' מנחות ק"י אמר רבי יהושע בן פרחיה 'מתחילה כל האומר לי עלה, אני כופתו ונותנו לפני הארי'. כי כל מי שאומר לי לעלות להיות ראש ישיבה או מנהיג ישראל, אני דן אותו ממש כרודף, והבא להרגך השכם והרגו, ומותר לזרוק אותו לפני הארי, וא"כ איך אומרים נדב ואביהוא אימתי ימותו משה ואהרן ואני ואתה ננהיג את הדור.

איך אמרו בני אדם מתי ימות דוד מלך ישראל?

ופירש הסוואליער רב בבית יצחק על מגילה פירוש נפלא [ע"פ חסידות, וקרוב אל הפשט] ע"פ הגמ' במכות י. 'א"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב (תהילים קכב-א) שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך, אמר דוד לפני הקדוש

ברוך הוא רבש"ע שמעתי בני אדם שהיו אומרים מתי ימות זקן זה ויבא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה ונעלה לרגל, ושמחתי! אמר לו הקב"ה (תהילים פד-יא) כי טוב יום בחצריך מאלף, טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה לפני מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח'.

וגם דברים אלו צ"ע הרי אהבו את דוד המלך אהבת נפש, הגם שהיו כמה מרידות, אך סוף ימיו היה דוד לכל דרכיו משכיל זה עמו, ובכל אשר יפנה יצליח, היתכן שהיו מבני ישראל שהיו משתוקקים שימות זקן זה? הרי כשאדם גדול מישראל חולה, אזי כל בני ישראל עוסקים בתפילה עבורו, ויש מלחמה אמיתית בין אראלים למצוקים, כי המצוקים לוחמים על הארון הקודש שישאר איתנו חי וקים. היתכן שיאמרו כך על דוד המלך שמשתוקקים ללכת על הלוויה של דוד המלך, והרי לא מדובר מרשעים, מלבד מה שמסופר לפני כן על הרשעים שהיו צוחקים על דוד המלך, מיתתו במה. אך כאן לא כתוב שהיו שונאי דוד, אלא 'שמעתי בני אדם', בני אדם הוא כינוי חשוב. ואיך הם אומרים מתי ימות זקן זה?

אין שמחה בשמים כיום השראת השכינה בזה העולם

ויובן ע"פ דברי הזה"ק בפרשת פקודי באריכות איזה התעלות הקדושה היה בזה העולם כשבנו את המשכן, עד כדי כך שהמשנה בסוף תענית מכנה זה היום כיום חתונתו ויום שמחת לבו, זה מתן תורה ובנין בית המקדש, כי יום שמחת לב הקב"ה היה יום חנוכת המשכן, כמ"ש בגמ' שאותו היום היה שמחה לפניו כיום שנבראו בו שמים וארץ, וכן היה בחנוכת הבית המקדש שבימי שלמה וכן יהיה בבנין בית השלישי שיבנה במהרה בימינו. כי יום חינוך הבית, מקום להשראת השכינה בזה העולם, הוא יום שמחת לב הקב"ה. ואמר שלמה ה' אמר לשכון בערפלי כי הוא ממתין לשרות כאן בזה העולם, ויש הרבה קליפות וחיצונים שמונעים מזה, ואם בונים משכן ה' בדיוק כאשר ציוה ה' את משה, היא שמחה גדולה, וכמ"ש בזה"ק שבכל פעולה ופעולה שעשה משה, היה מגרש את הקליפות ועשה מקום להשראת השכינה הק'. וכן עשה שלמה המלך בהר הבית, וקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא, ועשה מקום נפלא ששום קליפה לא תהיה שם, רק יהיה מקום להשראת השכינה הק'.

והנה הנשמות הגדולות שבימי דוד המלך ידעו שכשיבנו בית המקדש, אזי

ימצא השכינה הק' מנוחה בהאי עלמא, וכמו שאמר דוד המלך איך אני יושב בתוך בית, וארון האלקים בתוך היריעה, שכל זמן שאין בית המקדש הרי הוא בגלות השכינה, שעל זה אנו בוכים בכל לילה בחצות על שאין השראת השכינה בעולם.

והנה הקב"ה אמר לדוד המלך 'אתה לא תבנה הבית', כיון ששפך הרבה דמים של שונאי ישראל, ועבד את ה' במדת הגבורה, וכתוב לא תניף עליהם ברזל, לכן ידעו שרק שלמה בנו הוא יבנה את הבית המקדש. ואדרבה זהו צדקות גדולה של בני ישראל שאמרו 'מתי ימות זקן זה', אע"פ שיפסידו מלחיות עם דוד המלך אך העיקר הוא התוצאה שיוצא מהסתלקות זאת שעי"ז ימלוך שלמה ויבנה בית לשכינה הק' בזה העולם. וזהו לשון הגמ' 'מתי ימות זקן זה ויבא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה ונעלה לרגל'. הרי מדובר מיהודים שיש להם השגה של עליה לרגל ולא אנשים מגושמים ופשוטים. היות שהיה בית המקדש אצלם יותר חשוב מכל האהבות שבזה העולם, היו מוותרים על אהבת דוד המלך וציפו לבנין בית הבחירה. עד כדי כך הרי אם אדם ירש מאביו ירושה גדולה הוא מברך שהחיינו על הירושה יחד עם ברכת דין האמת על מיתת אביו, ואם על הנאה גשמית שיוצא ממיתת האב צריך להודות לה, כ"ש רווח שתהיה לשכינה הק' שיהיה לה בית מנוחה והשראת השכינה, בוודאי שברכת שהחיינו שבלוויית דוד המלך היא ברכה גדולה.

הצדיק מוסר נפשו ושוכח מעצמו, הכל כדי שתשרה שכינה בישראל

כמו שמצאנו במשה רבינו, שאמר לו הקב"ה שילחום עם מדין ואחר תאסף אל עמך, ומשה רבינו תיכף ומיד הלך לבני ישראל וציוה אותם 'החלצו מאיתכם' ופרש"י אע"פ שידע שמיתתו תלויה בכך, עכ"ז כיון שזהו רצון ה', לא אכפת לו מחייו. וכך אמר דוד המלך שמעתי מה שהם אומרים ושמה. גם דוד השתוקק מתי כבר יהיה בן שבעים שנה, וזה שהיה דוד המלך תמיד שואל את הקב"ה מתי זמן מיתתו, שלכאוף יפלא הדבר היכן שמענו כזאת שהצדיק שואל את הקב"ה אימתי זמן מיתתו. אלא י"ל בדרך אפשר שהיה לו השתוקקות על זה שכבר יבנה בית הבחירה. והיה שואל את הקב"ה כמה זמן עוד יקח עד שתהיה השראת השכינה בעולם. ולכן היה שמח על שמועה זאת שאמרו מתי ימות זקן זה. כי גם הוא המתין שכבר תהיה השראת השכינה בעולם.

ידוע שהישמח משה היה מדבר לשונות כאלה, כידוע ומפורסם ההשתוקקות

שלו לביאת המשיח, והיה אומר להקב"ה שאם בשביל ביאת המשיח חסר שאני ימות ואפי' נשמתי תתפזר על פני כל הימים, ולא אקום תחיית המתים ולא אראה אור, הכל אני מוכן להקריב, רק שכבר יבא משיח צדקנו.

כמו שאמר דוד המלך 'שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי'. כמה שמח בלבו כששמע שאומרים מתי ימות דוד המלך. העיקר שכבר תהיה השראת השכינה הק'.

נרב ואביהו ידעו ששני צדיקים אמורים להסתלק, לכן בקשו שכר יסתלקו משה ואהרן, אע"פ שייצטרכו לקחת ההנהגה

ועתה נשוב לנרב ואביהו שהם שמעו יחד עם כלל ישראל 'ונקדש בכבודי'. כי אין לשער ולתאר איזה התעלות כבוד ה' היה ביום הקים את המשכן, עי' זה"ק פקודי, ועי' ספורנו בפסוק אחרון 'וכבוד ה' מלא את המשכן' שההתגלות שהיה אצל המשכן היה הרבה יותר גדול מהבית המקדש הראשון. עד כדי כך שמזבא בספורנו שם, שכל ארבעים שנות המדבר היו בדין יום הכיפורים שהוצרך אהרן הכהן לעשות עבודת הקודש לפני ולפנים.

כי תחילה היו ז' דורות שסילקו את השכינה מז' רקיעים, עד שבאו ז' צדיקים [אברהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם ומשה] והורידו בחזרה את השכינה"ק עד כאן בזה העולם, וזה היה התגלות וקידוש השם יותר מזה סיני, ששם היה למעלה הפסק של עשרה טפחים כמ"ש בגמ' סוכה, אך השראת השכינה בא' ניסן שהוא יום שמחת לבו הוא ממש בזה העולם.

וכיון שידעו הנשמות הגדולות שהפירוש 'ונקדש בכבודי' היינו שיסתלקו שני צדיקים מן העולם, והרי הראשונים ששמעו התורה אחר אהרן, היו נרב ואביהו, והם שמעו לראשונה 'ונקדש בכבודי'. והרי כבר דרשו 'אל תקרי בכבודי אלא במכובדי'. וכיון שידעו נרב ואביהו שכרי שתהיה השראת השכינה צריך הסתלקות הצדיקים, אך אנשים פשוטים לא עלה על דעתם לרבר מזה. אך נרב ואביהו שהצדיקים כמו משה ואהרן שהחיים שלהם כאן ושם, זה חיים אחרים לגמרי, וצדיקים במיתתם קרויים חיים, ושכיחי יתיר בהאי עלמא לאחר הסתלקותם, והם ידעו שע"י מיתת שני זקנים הללו, תהיה השראת השכינה הק' בזה העולם.

אך תיכף עלה על דעת נרב ואביהו, הרי אם ימותו משה ואהרן, מי ינהיג את עם ישראל, אני ואתה. והרי אין מרירות גדולה מלהיות מנהיג, והרי כופתין

לפני הארי מי שיאמר לך עלה להנהגה. אלא שמסרו נפשם לומר כך, אע"פ שיצטרכו להיות מנהיגי ישראל, העיקר שכבר תהיה השראת השכינה הק' בעולם שכבר ממתינים לזה ב' אלפים ותמח שנה. וזה כ"כ היה חשוב בעיניהם, שאמרו 'אימתי ימותו שני זקנים הללו' אפי' שא"כ 'אני ואתה ננהיג את הדור' הרי אין מרירות גדולה מזה. אלא שאנו מוותרים גם על זאת. העיקר שיהיה השראת השכינה הק' בעולם. וענה להם הקב"ה 'נראה מי קובר את מי'. כי התכוונו אליכם כשאמרו 'ונקדש בכבוד'.

בזה קצת מקרבים אל השכל את הגמ' בסנהדרין שאמרו כך נדב ואביהוא.

ע"י שמירת שבת זוכים שלא תבער אש ולא יהיה שריפה בבית ישראל

עוד פירש רבי יצחק בפרשתו 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת', ואמרו חז"ל הבערה זו למה יצאת'. הרי כבר כתוב שלא לעשות שום מלאכה, ויש מרבתינו אמרו הבערה ללאו יצאת, ויש מרבתינו אמרו הבערה לחלק יצאת. [רב נתן ורב יוסי].

ולכא מידי דלא רמיזי באורייתא. ואמרו בגמ' שבת קיט. 'א"ר יהודה בריה דרב שמואל משמיה דרב אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת שנאמר: 'ואם לא תשמעו אלי לקדש את יום השבת ולבלתי שאת משא וגו' והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלים ולא תכבה, מאי ולא תכבה אמר רב נחמן בר יצחק בשעה שאין בני אדם מצויין לכבותה' ופרש"י אימתי הוא זמן שאין בני אדם מצויים לכבותה, זה בשבת שאסור לכבות הדליקה, ואפי' להציל לא התירו יותר מג' סעודות. נמצא מדברי הגמ' שאם אין שומרים על הלכות השבת, נעשה שריפה ביום השבת ח"ו.

ובזה מתפרשים הפסוקים כמין חומר בפשטות: **שִׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קָדֶשׁ שַׁבָּתוֹן לַה' כָּל הָעֲשֹׂה בּוֹ מְלָאכָה יוֹמָת: לֹא תַבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת.** דהיינו שאם תשמרו על השבת ולא תעשו בו מלאכה, אזי לא תבער אש בביתכם ביום השבת, שהיא שעה שאין בני אדם מצויים לכבותה.

סמך למצות הדלקת נרות שבת מן התורה

רבי סעדיה גאון חיבר ספר על נרות שבת, רובו נאבד אך מעט מהכתב יד מצאו והדפיסו לאחרונה. הוא מביא את דברי חז"ל הבערה ללאו או לחלק יצאת,

ומסיים 'ואני אומר הפשט כך', שהרי בפ' בשלח אמר משה לבני ישראל 'את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשל בשל'ו, היינו שצריך לאפות חלות ולבשל החמין מבעוד יום. ויש להבין מדוע לא כתב 'את אשר תדליקו הדליקו' להדליק נרות שבת מבעוד יום. כי נודע שרבי סעדיה גאון היה לו מלחמה מרה עם הצדוקים והקראים שהם סברו שאסור בערב שבת להדליק נרות ולהשאיר הסיר על הפלטה והגז, והם יושבים בחושך ואפילה ואוכלים מאכלים קרים, ולכן כתב הטור שמי שאינו אוכל חמין בשבת חוששין עליו שהוא מין, ומצוה להטמין ולהשמין כמ"ש המ"ב בשם בעל המאור.

הרי שמה שאנו מכינים לפני השבת התבשילים ומניחים על הפלטה, זה סימן שאנו לא צדוקים. ועד הנה כבר ציוה אותנו משה לבשל ולאפות מלפני השבת, אך על הנרות טרם ציוה אותם. לכן כשהקהילם עתה, הזהיר אותם תיכף שלא תבערו ביום השבת, ואת אשר תרצו להדליק על שבת, תדליקו קודם השבת. ומכאן רמז להדלקת נרות שבת.

וכן אי' במכילתא 'לא תבערו, למה נאמר', יכול יהיה אסור להדליק קודם השבת, כמו בשדה הלבן לפני השביעית כמה חרשים, שאסור לחרוש בערב שביעית מה שמועיל לשנת השביעית, כך יכול לא יהיה רשאי להדליק הנר קודם השבת, תלמוד לומר, לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, ביום השבת אי אתה מבעיר, אבל אתה מבעיר מערב שבת לשבת.

אלא שבדברי המכילתא אין עדיין מצוה בכך, רק רשות. אך רבי סעדיה גאון לומד מכאן מצות הדלקת הנרות, שהיא מצוה מדברית סופרים ואסמכוה אהאי קרא.

ביום השבת שולט כוכב שבתאי, וכל מחשבות העסקים נתבטלים

אי' ביערות דבש ומהר"ל על דברי הגמ' בשבת שמי שנולד בשבת 'יהי גבר שמחשבותיו בטלים' ופרש"י שכל המחשבות שלו לעשות רווח, יתבטלו, כי בשבת קודש שייך למזל שבתאי, כי הזריחה בשבת בבוקר בשעה ראשונה הוא על רקע שליטת מזל שבתאי, וממילא 'יהא גבר דמחשבותיו בטלים'. וכתב המהרש"א שלכן נקרא שבתאי לשון שבת, 'והוא מורה על ביטול והשבתת כל דבר, ולכן מלאכה אסורה בו ביום', שהרי בין כך לא יצליחו במלאכה בזה היום. ומזה נקח מוסר השכל שלא לחשוב שום מחשבות של מלאכה בזה היום.

ובימינו רואים שגם הגויים הבינו את זה, וגם אומות העולם אין עוברים בשבת, במעשים שעושים בכוכב שבתאי אין שום הצלחה.

ובזה מפרש המהרש"א 'שש'ת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שפתון לה' כל העשה בו מלאכה יומת' ואימתי תצליח במעשיך שאתה עושה בששת ימים? כשתשמור את השבת, ולא תחשוב בשבת מה לעשות בששת ימי החול, רק יהיה בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה, שאם לאו, הרי יעלה על מחשבותיך כמה עניינים להשלים החסרונות של ימות החול, ואז לא יהיה לך הצלחה גם בשבוע הבא. ופי' המהרש"א דאע"פ שמצד הדין הרהורים מותרים, אבל זה לא כדאי, כי אם תחשוב מזה ביום השבת, והרי אלו המחשבות בכל אופן יהיו בטלים. וכמסופר בפרק כל כתבי, מעשה בחסיד אחד שחשב בשבת לבנות גדר בכרמו, ואח"כ החליט שלא לעשות הגדר הזה, כי מה שחושבים בשבת לעשות, אין לו זכות קיום כלל, שהוא תחת שליטת כוכב שבתאי שמשבית ומבטל הכל. [בפיוט שאומרים בליל יום הקדוש, לרבי שלמה אבן גבירול, מוזכר שכוכב שבתאי מחריב ארצות ומשבית הכל]. ואם לא נחשוב בשבת על פעולות של ימות החול, אזי יהיה לנו הצלחה בימות החול.

הגוי הוא תחת המזל, לכן אינו מצליח במלאכת שבת, וכן מומד

והקשה הייטב לב איך אפשר ללמוד מהרש"א זה, כאילו יש כאן עצה של יועץ השקעות, מה לך לעשות מלאכה בשבת, הרי בין כך לא תעשה רווח על זה, אפי' ישלמו לך כפול, בסוף יהיה רק נזק מזה. הרי הטעם האמיתי הוא 'כי אות היא ביני וביניכם, לדעת כי אני ה' מקדישכם'. ואיך עושים את זה משום עסק של מזלות. ומעתה לא נדע אם היהודי שומר שבת משום האות ברית או משום עצה של יועץ עסקי.

עוד הקשה הייטב לב, מה שייכות לבני ישראל עם מזלות, רוב חכמי ישראל פסקו דאין מזל לישראל, ומאותות השמים אל תחתנו.

וכתב הייטב לב דקושיא חדא מיתרצת בחברתה. כי הפלא ופלא, אין אומה ולשון שיכול להיות לה הצלחה במלאכת שבת רק בני ישראל, כי שום אומה ולשון לא תהיה לה הצלחה ממלאכה ביום השבת, וכן בדורות אלו באמריקה ואירופה החליטו כבר שלא לעשות מלאכה בזה היום, שהרי מזל שבתאי שולט עליהם להשבית כל מלאכתם. אך עם אחד ומיוחד בני ישראל שאין

נשלטים תחת המזל הרי בוודאי כן יהיה להם הצלחה אם חס וחלילה יעשו מלאכה רח"ל. כי אנו בני השי"ת, שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, יש מנהיג אחד שמשגיח בכל הפרטים, ואין לנו שום פחד ממזל שבתאי. שהרי גם בימות החול יש שעות של מזל שבתאי, אלא שבשבת הוא בתחילת היום, ובכל יום הוא מתגלגל ג' פעמים, ומעולם לא עלה על דעתנו להסתכל על כוכבי השמים ולהחליט מה לעשות, כמו שיש לעתונים של הגויים סדר המזלות שבכל שעה. כי 'חלק ה' אלקיך לכל הגויים'.

לכן אמר לנו הקב"ה 'ושמרו בני ישראל את השבת', אתן לכם חילוק בינכם לבין הגויים, כי הגוי לא עובד בשבת כי מפחד מהפסדים, ולכם יש אות ביני וביניכם, כי אין לכם שום ענין עם המזלות. וקשה שאם כן מדוע יהודי שמחלל שבת ח"ו, אנו רואים שיש לו כן נזקים גדולים. פי' הייטב לב כיון שהוא מומר לחלל שבת, דינו כגוי שנשלט תחת המזל ולכן הוא מפסיד ממלאכה זאת.

האות ביני וביניכם הוא בעיקר לגבי ההרהורים המותרים

נמצא שכל עוד שהוא שומר שבת ואחוז בקדושת הקב"ה, הרי הוא יודע שלא יהיה לו שום הפסד ממלאכת שבת שהרי אינו נשלט תחת המזלות, נמצא שעתה שהוא שומר שבת, אך אם מחלל השבת ממילא יפסיד שכבר הוא נשלט תחת המזלות. ולזה השאירו לנו עבודת ההרהורים, שבאמת הרהורי עסקים מותרים בשבת, שבזה אינו מומר לחלל שבת, ואם היה גוי מהרהר בשבת בעסקיו יש לו רק נזקין מזה, כי מחשבותיו בטלים. אך יהודי שבאמצע לכה דודי חושב מחשבות, אינו מומר עי"ז, ואינו נופל תחת המזלות בזה ההרהור, וכאן הוא עיקר עבודת ה'. כי השותף הגוי לא יכול לחשוב מהעסק הזה שלא יפסיד, אך אני יהודי ולא אפסיד. עכ"ז יש לנו העבודה שלא להרהר, רק כאילו כל מלאכתך עשויה, ועכשיו יראו באמת שאתה שומר שבת לשם שמים, כי אות היא ביני וביניכם. כך פי' הייטב לב.

[הרבה צדיקים ומנהיגים ייעצו שלא כדאי לעשות שותפות עם גוי מכמה סיבות]

וממשיך הייטב לב שבזה נבין דברי חז"ל שהקשו בני ישראל 'הואיל וגלינו לבין האומות לא נשמור את השבת'. מה הוה אמינא הזאת? אלא שכיון שאין לנו שייכות עם המזלות, ואולי אם נוסע לגלות בחוץ לארץ אולי כבר נפל תחת המזלות. כמ"ש הרשב"א בסוף מס' כתובות שכשיוצאים מארץ ישראל

הוא בבחי' 'כי גרשוני היום מלהסתפח בנחלת השם לאמר לך עבוד אלהים אחרים', ואמרו בגמ' שכל מי שאינו דר בארץ ישראל כאילו וגו'. וא"כ אולי בחוץ לארץ אין חילוק בין יהודי לגוי.

אך כתב הפרשת דרכים שהביא מדרש מפורש שכשבני ישראל גלו לחוץ לארץ, כיון שגלו, גלתה שכינה עמהם, וגם מה שאין מזל לישראל, הלך איתם בגלותם, וממילא גם בחוץ לארץ נשאר איתנו אור השבת.

כשתדע שכל מלאכות ימות החול, הכל נעשה ממנו ית', אזי תוכל לזכות בשבת למנוחת מרגוע

בספר שבט סופר הביא קושיית המפרשים בתחילת פרשת ויקהל 'אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם: שִׁשִּׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה', איזה מצוה יש בעשיית מלאכה ששת ימים? ופי' השבט סופר דמי שאינו מאמין בה' שכל ההשתדלות שאנו עושים בימות החול הוא רק מצות השתדלות, אך זה לא מביא פרנסה כלל, כי אם יחשוב שהמלאכה מפרנסת אותו, לא יוכל להתענג בשמחה ביום השבת, כי יום השבת הוא אוכל ואינו עושה ומפסיד שעות עבודה שאינו עובד בשבת.

אך כשמאמין בימות החול שכל מעשיו הם רק כמו עומד בצד, הקב"ה ציוה אותו לשחק עם קצת מים וכדו', אך באמת הכל נעשה לבד, כמו שכתוב תיעשה לשון שנעשה מעצמו, והכל רק ברכת השם. ואם יעסוק כך במלאכתו בימות החול שהכל נעשה מאליו, אזי יהיה לו בנקל לקיים בשבת מה שפרש"י 'שבת שבתון - מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי'. היינו שהנפש תהיה ברגיעות בפנים, ולא יכאב על השעות שאינו עובד. ואז יקיים 'וביום השביעי יהיה לכם קודש' ויזכה לשביתת מנוחת מרגוע, לחיות באופן כאילו כל מלאכתך עשויה בשלימות.

נתן הקב"ה חכמה בעזים שיתגברו על צער משיכת השערות

עוד הביא בשבט סופר בשם החת"ס [וכן אי' בעור ספה"ק] על הפסוק בפרשתן וַעֲשֶׂה בְּצִלָּאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל אִישׁ חָכֵם לֵב אֲשֶׁר נָתַן ה' חָכְמָה וּתְבוּנָה בְּהֶמָּה לְרַעַת לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל מְלָאכַת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ' ואמרו במדרש 'אפילו בבהמה נתן חכמה'. ויובן ע"פ מה שלמדנו בענין חכמת הנשים שטוו את העזים במחובר, וקשה להבין איך העז מסכים לכך, שמושכים לה את השערות מכל הצדדים,

ולעשות מטווה שלם, שזה יסורים נוראים לבהמה. אלא שהקב"ה נתן חכמה לבהמות.

כי כלל ענין הצער שיש לאדם יסורים, תמיד אפשר להתגבר עם חכמה, אנשים עם בעלי מח גדולים יכולים להתרומם מעל הצער, הרה"ק ממוז'יץ השקיע מחו בניגון ולא הרגיש צער, רבא היה שקוע בלמודו ולא הרגיש הדם היוצא מאצבעו, אלא שאנו מאד רפויים לכן מרגישים כל צער. וכיון שרצה הקב"ה שהעזים יסכימו, ולא יהיה בזה צער בעלי חיים דאורייתא. אלא שה' נתן חכמה אפי' בבהמה, מסתמא חשבה שיש לה זכיה שעובדים עליה אפי' בשבת קודש בשינוי, ושמחה שמהשערות שלה יעשו יריעות עזים למשכן השם. תעשה מה שאתה רוצה, תמשוך ותמשוך, כי קיבלו שכל כזה שלא ירגישו הצער ויסכימו לכל דבר.